

Тематичний напрям 4
**МОРАЛЬНЕ І ПРАВОВЕ ВИХОВАННЯ
ЯК СКЛАДОВІ СИСТЕМИ НАЦІОНАЛЬНОГО
ВИХОВАННЯ**

*М. Б. Ценко,
кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри культурології
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

**ПРО ЕТИЧНИЙ СВІТОГЛЯД
МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ**

Реформування системи вищої освіти в цілому є позитивним явищем. Проте, деякі нововведення викликають заперечення, як такі, що суперечать сенсу і змісту завдань певної освіти. Так, у навчальній програмі юридичної освіти відсутній як обов'язковий предмет вивчення курс «Етика», який є одним із основоположних для формування фундаментальних якостей спеціалістів.

Таке розуміння значення етичного знання для юристів впливає, перш за все, з усвідомлення взаємозв'язку моралі і права, їх завдань у суспільстві, форм і способів реалізації, а також аналізу стану моральності сучасної молоді та суспільства в цілому.

Мораль і право – основні елементи системи нормативної регуляції соціальних відносин. Питання про співвідношення цих регуляторів зазвичай розглядається в площині їх взаємодії і взаємодоповнення.

Мораль і право пов'язані між собою історично. Правова нормативність виникла на засадах моральних норм, що існували, і закріпила основний – гуманістичний – принцип суспільних відносин. За допомогою моралі й права встановлюються загальні стандарти поведінки членів суспільства, що сприяє упорядковуванню суспільних відносин.

Правові та моральні закони поєднує їх сутнісний зміст, збіг багатьох вимог, обов'язковість їх виконання. Єдність моралі та права виявляється і в цілях, у досягненні яких вони доповнюють один одного. Їх взаємодоповненість розкривається і через те, що заборони і санкції права на-

бирають сили у межах тих виявів людської волі, де недостатніми є імперативи моралі.

Ці два регулятори мають і суттєві відмінності. Різними в них є способи формування, сфери застосування, засоби і методи забезпечення функціонування, форми відповідальності за порушення їх норм.

Разом із тим, мораль і право тісно пов'язані, зміни в одному з елементів тягнуть за собою трансформації в іншому. Важливою умовою регулятивної дієвості цих феноменів є обумовленість права моральними ціннісними орієнтирами.

Отже, для досконалого вивчення права, глибокого розуміння його сутності важливо знати й усвідомлювати сутність моралі, закономірності її функціонування в суспільстві. Вивчення філософії моралі, або етичного знання, – це єдиний спосіб опанування моралі, сенсу її існування, ознайомлення з її закономірностями функціонування, способами застосування тощо.

Питання про етичну освіту постає сьогодні зі все більшою актуальністю і у зв'язку із загальним падінням моральності. Сучасне суспільство виявилось нестійким і вразливим в умовах економічних і духовних трансформацій. За зовнішніми гаслами: патріотизму, зростання релігійної духовності, звернення до національних традицій, пошуку основ національної ідеї тощо, виявилися наслідки, що є трагічними для морального здоров'я людей. Суспільство характеризується надзвичайною конфліктністю (міжособистісною, міжгруповою, міжнаціональною, внутрішньонаціональною), жорстокістю, насильством, байдужістю до проявів різних форм аморальності. Люди здебільшого не цікавляться етичними ідеями, їх влаштовує повсякденний досвід, який, на жаль, не завжди виявляється моральним за ціннісною значущістю, а частіше спрямований на задоволення егоїстичних, прагматичних інтересів через зневажання потребами інших.

Найбільш ураженою моральними хворобами є молодь, яка зростає і формується в ситуації падіння виховної ролі таких соціальних інститутів, як сім'я, школа, порушення спадкоємності, втрати зв'язків з усталеною системою цінностей, моральною традицією. Для молодих людей, що опановують правознавство, вивчення філософії моралі є шляхом підвищення над собою буденним, усвідомлення свого людського призначення, розуміння морального призначення юридичної професії.

І ще однією важливою мотивацією щодо вивчення етичної теорії у вищому юридичному навчальному закладі є практична необхідність формування у майбутніх юристів професійного етичного світогляду. Така потреба обумовлена, зокрема, характером прийняття рішень юристами.

Ухвалення рішень суддями, прокурорами – це складова їх діяльності та велика відповідальність перед собою і суспільством. Рішення, що приймають юристи, мають бути законними і справедливими, тобто відповідати вимогам правової регуляції і моральної оцінки. Законодавством встановлені засади ухвалення рішення, згідно з якими суддя, наприклад, приймає рішення на основі закону і відповідно до внутрішнього переконання. У цьому формулюванні найбільш складним і суперечливим є розуміння того, що таке внутрішнє переконання юриста.

Аргументи, що доводять вину підсудної особи, мають формувати позицію судді. Проте, його переконаність має спиратись не тільки на букву закону, а й на власне відчуття справедливості майбутнього рішення. Причому, власне розуміння справедливості не може бути суб'єктивним, винесеним із власного досвіду позитивних і негативних фактів життя. Юрист має спиратися на раціональне знання справедливості, як етичної категорії, і на знання змісту справедливого, який прийнятий у сучасній суспільній свідомості.

Справедливість та інші моральні поняття – це складні етичні категорії, розуміння яких передбачає їх вивчення та усвідомлення, на основі чого й формується етичний світогляд. Юрист не має права покладатися на власний суб'єктивний розсуд. Його рішення мають бути законними і морально вивіреними на засадах етичного світогляду.

Формування етичного світогляду необхідне юристу також для практичного виконання юридичних дій в різних галузях практики. Так, цивільно-процесуальне та кримінально-процесуальне законодавство передбачає процедуру судового розгляду справ на моральних засадах, проте зміст таких дій відповідно до моралі не розглядається.

Усі галузі права, які торкаються відносин людей у суспільстві, потребують етичних знань юристів. Сімейне, трудове, адміністративне, конституційне право та ін., регулюючи правові відносини, втручаються в сферу людських взаємин, порушуючи їх моральний зміст. Закон не завжди надає юристу вичерпні відомості про кваліфікацію тих чи інших

дій, вузько тлумачить можливі факти та їх моральну ідентифікацію, не формує морально-ціннісних орієнтирів для самих юристів щодо відповідального вирішення справ.

Нарешті, юридична діяльність неможлива без морального ставлення юриста до своєї справи, до громадян, до протиправних і аморальних вчинків. Державне і суспільне значення діяльності правників містять і моральне суспільне навантаження, що обумовлює специфіку вимог, які висуваються до юристів. Ці вимоги мають переважно моральний зміст. Йдеться про дотримання таких принципів, як гуманізм, альтруїзм, толерантність, справедливість, відповідальність. Моральні характеристики включаються у складові професійної майстерності юристів, адже вони повинні мати не тільки високу кваліфікацію з питань права та його застосування, а й морально ставитися до права і до людей.

«Обов'язок», «честь», «совість», «професіоналізм», «неупереджене дотримання закону», «готовність прийти на допомогу, незалежно від статусу та матеріального стану людини» – це не просто моральні імперативи, це досить високі критерії, – писав Ю. Качановський, – ці та інші високі критерії, якими б суворими вони не здавались, мають бути покладені в основу внутрішнього етичного кодексу юристів. Тільки тоді ми отримаємо право вимагати від громадян поваги до закону і до тих людей, що його уособлюють»[3].

Свідоме, цілеспрямоване формування особистостей майбутніх юристів, безумовно, передбачає пронизаність юридичної освіти етичним знанням та моральним вихованням студентів. Розвинутий етичний світогляд юриста – це запорука здійснення можливостей щодо подолання зловживань, хабарництва у юридичній діяльності та реформування системи в контексті розбудови дійсно правової держави.

Список використаних джерел:

1. Зуева О. А. Профессия юриста в правовой системе российского общества. // Юрист – Правоведь. – 2006. – №4. – С. 20–24.
2. Жалинский А. Э. Введение в специальность «Юриспруденция». Профессиональная деятельность юриста: учеб.- 2-е изд., перераб. и доп. – М.: «Прспект», 2009. – 362 с.
3. Качановский Ю. Юристы XI века. – М.: Изд. Юрист, 2007. – С. 5–28.
4. Кикоть В. Я., Столяренко А. М. Юридическая педагогика. – М.: «Юнити – Дана», 2004. – 895 с.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

Кафедра культурології

СУПЕРЕЧНОСТІ ВЗАЄМОДІЇ МОРАЛІ І ПРАВА В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

**Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної конференції
30 травня 2019 року**

Харків
«Право»
2019

Редакційна колегія:

А. П. Гетьман – д. ю. н., професор, заслужений діяч науки та техніки України, академік НАПрН України, проректор з наукової роботи НЮУ ім. Ярослава Мудрого;

В. О. Лозовой – д. філос. н., професор, завідувач кафедри культурології НЮУ ім. Ярослава Мудрого;

Н. В. Маслак – к. ю. н., асистент кафедри кримінального права №1 НЮУ ім. Ярослава Мудрого, приватний нотаріус ХМНО Харківської області;

Ю. А. Меліхова – к. ю. н., доцент кафедри культурології НЮУ ім. Ярослава Мудрого;

О. В. Прудникова – д. філос. н., доцент, доцент кафедри культурології НЮУ ім. Ярослава Мудрого;

Л. М. Сідак – к. філос. н., доцент, доцент кафедри культурології НЮУ ім. Ярослава Мудрого, секретар редколегії;

Т. М. Слінько – к. ю. н., доцент, завідувач кафедри конституційного права України НЮУ ім. Ярослава Мудрого;

О. А. Шумейко – к. філол. н., доцент, доцент кафедри культурології НЮУ ім. Ярослава Мудрого

Суперечності взаємодії моралі і права в сучасному українському суспільстві : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 30 трав. 2019 р. / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Харків : Право, 2019. – 200 с.

ISBN 978-966-937-725-8

Збірник містить наукові статті та тези наукових доповідей з питань філософії права, соціальної філософії, етики, правознавства, зокрема кримінального, конституційного, аграрного, екологічного права, кримінології, медицини, а також соціології, педагогіки та актуальних проблем юридичної освіти і морально-правового виховання особистості як складових системи національного виховання в сучасних умовах соціокультурного розвитку.

Для викладачів, докторантів, аспірантів, студентів гуманітарних закладів вищої освіти.

УДК 17+177: 340.12

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2019

© Оформлення. Видавництво «Право»,
2019

ISBN 978-966-937-725-8

Маслак Н. В., Скрипник Р. В. ДЕКРИМІНАЛІЗАЦІЯ ОБІГУ КАНАБІСУ В УКРАЇНІ: МОРАЛЬНИЙ АСПЕКТ	101
Фоменко Л. К. СПІВВІДНОШЕННЯ МОРАЛЬНОГО І ПРАВОВОГО АСПЕКТУ МЕДИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ФІЛОСОФСЬКИЙ КОНТЕКСТ	105

Тематичний напрям 3.

ПЕРСПЕКТИВИ ВЗАЄМОДІЇ МОРАЛІ І ПРАВА В УКРАЇНІ

Кисельов М. М. МОРАЛЬ І ПРАВО В ЕКОЛОГІЧНІЙ ЕТИЦІ	109
Маслак Н. В. МОРАЛЬНІ ТА ЗАКОННІ ПІДСТАВИ ПРАВА НА ВІДМОВУ В ЮРИДИЧНІЙ ПРОФЕСІЇ	115
Корнієнко Г. С. МОРАЛЬ І ПРАВО В АГРОБІЗНЕСІ	120
Байрачна Л. К. КОНСТИТУЦІЙНО-ПРОВАВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ІМПЕРАТИВ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ	123
Гізімчук О. О. МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКОНОДАВЧОЇ ОХОРОНИ АВТОРСЬКИХ ПРАВ	127
Середа О. В., Пацюра І. В. МОРАЛЬНІ ЗАСАДИ ЯК ГАРАНТІЯ ІСНУВАННЯ ПРАВА В СУСПІЛЬСТВІ	129
Сідак Л. М., Алієва А. В. РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ СПРАВЕДЛИВОСТІ У РІЗНИХ ГАЛУЗЯХ ПРАВА	132
Меліхова Ю. А., Черний В. С. ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ В СТРУКТУРІ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ЇХ МІСЦЕ У ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ	134

Тематичний напрям 4.

МОРАЛЬНЕ І ПРОВОВЕ ВИХОВАННЯ ЯК СКЛАДОВІ СИСТЕМИ НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ

Ценко М. Б. ПРО ЕТИЧНИЙ СВІТОГЛЯД МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ	139
Сідак Л. М., Метеджис Д. Ю. МОРАЛЬ І ПРАВО ЯК ГОЛОВНІ РЕГУЛЯТОРИ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ	143

Ценко М. Б., Морозов Я. І. ВПЛИВ ОСВІТИ НА ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ	146
Бурлука О. В. ЦІННІСНА ОРІЄНТОВАНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ ЗА ДОПОМОГОЮ САМООСВІТИ	149
Шумейко О. А. ЗНАЧЕННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДЛЯ ДУХОВНОГО РОЗВИТКУ ТА МОРАЛЬНО-ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ ПРАВНИКА	151
Тітомир О. С. ПРИРОДНО-ПРОВОВЕ РОЗУМІННЯ ПРАВА ЯК ІДЕЙНА ОСНОВА ПРАВОВОГО І МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ	155
Тузиков С. А. ДЕЯКІ МЕТОДИ МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ ОСОБОВОГО СКЛАДУ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ТА СПІВРОБІТНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ	159
Писоваров В. М. КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ У МОРАЛЬНО- ПРАВОВОМУ ВИХОВАННІ ОСОБИСТОСТІ ЮРИСТА	164
Лисенко О. А. РОЛЬ МОВИ В МОРАЛЬНО-ПРАВОВОМУ ВИХОВАННІ СТУДЕНТІ	168
Беленок О. А., Мацко-Демиденко І. В. СОЦІАЛЬНИЙ ПРОСТІР ЖИТТЄВОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ КИЇВСЬКИХ СТАРШОКЛАСНИКІВ	172
Чумак Т. М. МОРАЛЬНО-ДУХОВНЕ ВИХОВАННЯ ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ	177
Середа О. В. ГАРМОНІЯ ПРАВА І МОРАЛІ В БОГОСЛОВ'І ТА ПРАВОВІЙ ДУМЦІ МИТРОПОЛИТА АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО	182
Черемський М. П. МИСТЕЦТВО ЯК ШЛЯХ ДО ПОДОЛАННЯ СУПЕРЕЧНОСТЕЙ В СУСПІЛЬСТВІ	186
Слюсаренко Т. О. ДУХОВНО-МОРАЛЬНІ ЦІННОСТІ ЯК ОСНОВА КОНЦЕРТНОГО РЕПЕРТУАРУ КОБЗАРІВ-БАНДУРИСТІВ	191